

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 20 апрелдаги “Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-2909-сон Қарори.
3. Мусурманова О., Палуанова Х., Рискулова К., Курбаниязова З. Педагогик атамалар луғати: ўзбек, рус, инглиз тилларида. -Т.: “TURON-IQBOL”. 2019. 844-б.
4. Харламов И.Ф. Педагогика. – М.: “Гардарики”, 1999. –С. 520.
5. Хуторской А.В. Практикум по дидактике и современным методикам обучения. – СПб: -Питер: 2004. –С. 541.
6. Яруллин И.Ф. Педагогика: практическая педагогика. Краткий конспект лекции. /Яруллин И.Ф.; Казанский (Приволжский) федеральный университет. – Казань: 2013. –С. 136.

РЕЗЮМЕ. Мақолада таълим методлари, уларнинг тавсифи ва турлари ҳақида фикр юритилган бўлиб, бўлажак ўқитувчиларни улардан умумий ўрта мактаб турмушида самарали қўллашга йўналтириш ҳақидаги илмий мулоҳазалар билдирилган. Бунда олий педагогика таълим муассасаларида умумий педагогика фанини самарали ўқитиш бошқа касбий фанларин ўқитиш методикасини ўқитиш учун замин ҳозирлаши масалалари таҳлил этилган бўлиб, педагогика фанининг ижтимоий-гуманитар фан эканлигини ҳисобга олган ҳолда анъанавий ва замонавий ўқитиш методларидан фойдаланган ҳолда ўқитиш ҳақидаги тавсиялар берилган.

РЕЗЮМЕ. В статье рассматриваются методы обучения, их классификация и виды, а также даются научные советы о направлении будущих учителей на их эффективное использование в общеобразовательной школьной жизни. При этом были проанализированы вопросы эффективного обучения общей педагогики в педагогических вузах и подготовки пространства для обучения методик преподавания других профессиональных дисциплин, учитывая педагогику социогуманитарной наукой, даны рекомендации по преподаванию с использованием традиционных и современных методов обучения.

SUMMARY. The article reflects on educational methods, their description and types, and provides scientific considerations on how to guide future teachers to effective use of them in general high school life. In this, the issues of effective teaching of general pedagogy in higher pedagogic educational institutions, preparing the ground for teaching the teaching methodology of other professional disciplines, and taking into account the fact that pedagogy is a socio-humanitarian science, are given recommendations on teaching using traditional and modern teaching methods.

TEKNOLOGIYA TA'LIMI O'QITUVCHILARIGA QO'YILADIGAN ZAMONAVIY TALABLAR

G.T.Kuttibekova – *pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent*

A.Qodiriy nomidagi Jizzax davlat pedagogika universiteti

Tayanch so'zlar: maktab, o'quv predmetlar, mehnat ta'limi, ijtimoiy-iqtisodiy, ilmiy, nazariy va amaliy, moddiy-texnik, ijtimoiy, bilim, ko'nikma, malaka, o'quvchi.

Ключевые слова: школа, учебные предметы, трудовое воспитание, социально-экономический, научный, теоретико-практический, материально-технический, социальный, знания, умения, квалификация, ученик.

Key words: school, educational subjects, labor education, socio-economic, scientific, theoretical and practical, material - technical, social, knowledge, skill, qualification, student.

Texnologiya ta'limi o'qituvchisini tayyorlash jarayonida bir qator didaktik vazifalar hal qilinadi. Ulardan eng muhimi maktabdagi texnologiya ta'limi vazifalarini, maktab dasturlari mazmunini, ularning g'oyalari va tashkiliy tamoyillarini ochib berishdan iborat. Uning muhimligi shundan iboratki, maktabdagi texnologiya ta'limining vazifalari ham, maktab dasturlarining mazmuni ham doimo o'zgarib turadi. O'qituvchi shunga tayyor bo'lishi kerakki, u o'zining pedagogik faoliyati davomida texnologiya ta'limi mazmunini bir necha marta qarab chiqishga, yangi takomillashgan dasturlar bilan ishlashga ham majbur bo'ladi. Buni fan-texnikaning rivojlanib borishi taqozo etadi. Shu sababli maktablar rivojlanishining ma'lum davri uchun xos bo'lgan texnologiya ta'limining vazifalari va mazmunini shunchaki bilib, eslab qolishning o'zi yetarli bo'lmasdan, ularning kelib chiqish sabablari, ular zamirida qanday metodologik va pedagogik yo'l – yo'riqlar borligini ham bilib olish kerak. Shundagina texnologiya ta'limining vazifalari va mazmunidagi har qanday asosli o'zgarishlarni idrok qilish va tushuntirish oson bo'ladi.

Texnologiya ta'limining vazifalari bilan mazmuni murakkab dialektik bog'liqlikda bo'ladi. Shuni yodda tutmoq kerakki, texnologiya ta'limi vazifalari turli darajada qo'yiladi va hal qilinadi.

Masalan umumiy o'rta ta'lim maktabining eng muhim vazifasi o'quvchilarda mehnatga va kasbga ijobiy munosabatni shakllantirishdan iborat. O'quv jarayonlariga ham, butun pedagogik jamoaning sinfdan tashqari faoliyatiga ham taalluqli bo'lgan bu vazifani istisnosiz hamma o'quv predmetlari amalga oshiradi.

Mehnat tarbiyasi o'quvchilarni kasb tanlashga yo'llash kabi vazifalarni ko'pchilik o'quv predmetlarda, texnologiya ta'limi bilan birgalikda hal qilinadi. Bu vazifalarni hal qilishda texnologiya ta'limi alohida ahamiyat kasb etadi, chunki texnologiya ta'limi bo'yicha tashkil etilgan mashg'ulotlarda o'quvchilarni unumli mehnatga jalb etish, hozirgi zamon ishlab chiqarishi asoslari bilan tanishtirish, ularda zamonaviy ishchi kasblariga muhabbat uyg'otish va boshqa shu kabilar haqida yetarlicha to'liq

tassavvur hosil qilish uchun qulay sharoitlar vujudga keladi.

Ko'rsatilgan vazifalardan tashqari yana ikkinchi darajali vazifalar ham qo'yiladi va ular asosan texnologiya ta'limi doirasida hal qilinadi yoki ular umumiy o'rta ta'lim maktabi vazifalari bo'lib, o'ziga xos maxsus vositalar yordamida amalga oshadi. Masalan, texnik ijodkorlikning rivojlanishi, tajriba ishlarida qatnashish maktab sharoitida asosan, texnologiya ta'limi jarayonida va u asosida tashkil qilingan sinfdan tashqari ishlarda ro'y beradi. Materiallarga ishlov berish, mashinalarga xizmat ko'rsatish va boshqalarga oid amaliy bilim va malakalarning shakllanishi haqida ham shuni aytish mumkin.

Texnologiya ta'limi jarayonida jismoniy faoliyat aqliy faoliyat bilan omuxtalashadi. O'quvchilarning buyumlarni konstruksiyalash, ularni tayyorlash texnologiyasini ishlab chiqish va boshqa qator ijodiy vazifalarni hal qilishlariga to'g'ri keladi. Shunday qilib, texnologiya ta'limi fikrlash faoliyati bilan birga amalga oshadi, bu esa o'quvchilarning aqliy rivojlanishiga imkon beradi.

Texnologiya ta'limi jarayonida estetik tarbiya uchun sharoitlar yaratiladi. Agar o'quvchilar chiroyli buyumlar yasasha, jamiyatga foyda keltirganlaridan ma'naviy qoniqish hosil qiladilar va estetik zavq ham oladilar. Shu bilan ularda badiiy did ham tarbiyalanadi, shakllarning uyg'unligi haqida to'g'ri tasavvurlar tarkib topadi.

Texnologiya ta'limi mazmuniga qator talablar qo'yilishi kerak:

1. Texnologiya ta'limi vazifalariga o'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda yondashish.

2. Texnologiya ta'limi jarayonini imkon boricha maksimal hajmdagi unumli mehnat bilan ta'minlash va uni o'quv faoliyati tarkibiga kiritish.

3. Texnologiya ta'limi mazmunini o'quvchilarning yoshi va maktabning ishlab chiqarish muhitini hisobga olgan holda tabaqalashtirish.

4. Har bir o'quvchini bir xil hajmdagi politexnik bilim va malakalar bilan qurollantirish.

5. Texnologiya ta'limining boshqa maktab o'quv predmetlari bilan aloqasini ta'minlash.

Ikkinchi darajali vazifalardan o'quv predmeti sifatidagi

texnologiya ta'limi mazmuniga qo'yiladigan talablar kelib chiqadi:

1. Texnologiya ta'limi mazmunini o'quvchilarning yosh xususiyatlari hamda ta'lim jarayoniga qo'yiladigan vazifalarni hisobga olgan holda bosqichlarga ajratish maqsadga muvofiq.

2. O'quv dasturlarining mazmunida o'qitish bosqichlari orasidagi izchillik nazarda tutilishi kerak. Buning uchun hamma sinflar uchun dasturlarni yagona tuzilma bo'yicha tuzish lozim. Maktablarning ish tajribasi bunday tuzilma quyidagilarni o'z ichiga olishi zarurligini ko'rsatmoqda: materiallarning xossalari haqidagi nazariy ma'lumotlarni tajribalar jarayonida ularni o'rganishni; materiallarga ishlov berish va unda ishlatiladigan mehnat qurollarini; ishlab chiqarish jarayoni va sharoitida materiallarga ishlov berishni; mazkur materiallarga ishlov berish bilan bog'liq bo'lgan asosiy kasblarning tavsiflarini...

3. Texnologiya ta'limi mazmunini tabaqalashtirishni ta'minlash uchun uni har xil variantlarda berish. Texnologiya ta'limining qaysi bosqichlarida uning mazmunini tabaqalashtirish maqsadga muvofiqdigi va uni amalga oshirishda nimalarga amal qilish kerakligini aniqlash zarur.

4. O'quvchilar har xil dasturlar bo'yicha o'qitilishi mumkin, ammo ularning hozirgi zamon ishlab chiqarishi asoslari haqidagi tasavvurlari hajmi bir xil bo'lishi, buning uchun barcha dasturlarga bilim va malakalarning ba'zi stabil hajmi kiritilishi zarur. Bu o'z navbatida o'quvchilarning politexnik tayyorgarligi bir xil saviyada bo'lishini ta'minlashga imkon beradi.

Bugungi kunda texnologiya ta'limi o'zining ilmiy, nazariy va amaliy, moddiy-texnik, ijtimoiy-pedagogik muammolarini hal etishda, uning an'anaviy mazmunini isloh qilishda quyidagi nomutanosibliklar va ziddiyatlar mavjudligi ko'zga tashlanmoqda:

- Ijtimoiy-iqtisodiy siyosiy va ma'naviy sohada ro'y berayotgan o'zgarishlar bilan umumiy o'rta ta'lim maktablarida olib borilayotgan mehnat ta'limining ilmiy-uslubiy, pedagogik va moddiy-texnik jihatdan istiqbol talablari darajasida majmuaviy ta'minlanishining nomutanosibligi;

- ilmiy-texnik to'garaklar, ilg'or ishlab chiqarish texnologiyalari zamonaviy iqtisodiyot va xo'jalik yuritishning yangi shakllari va mehnat ta'limining mazmuni vositalari va uslublarida yetarli darajada o'z aksini topmaganligi;

- mehnat ta'limining hozirgi kundagi an'anaviy mazmuni, maqsadi shakli vositalari va uslublarida Respublikamizning milliy etnik, hududiy-tarixiy xususiyatlari va sharqona tafakkur mezonlarining aks etmaganligi;

- mehnat ta'limining o'ziga xos bo'lgan xususiyatlarini

Adabiyotlar

1. Abdullayeva Q.M. Maxsus fanlarni o'qitishda bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy bilim va ko'nikmalarini shakllantirishning metodik asoslari: Dis. ... ped. fan. nom. -T.: 2006. 182-b.
2. Ahmadaliyev S.Y. Bo'lajak mehnat ta'limi o'qituvchilarini kasbiy- pedagogik faoliyatga moslashishining ilmiy-metodik asoslari: Dis. ped. fan. nom. - T.: TDPU. 2008. 187-b.
3. Begimqulov U.SH. Pedagogik ta'limda zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etishning ilmiy-nazariy asoslari. - Toshkent: «Fan», 2007.
4. Muslimov N.A. Kasb ta'limi o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini shakllantirish texnologiyasi. -T.: TDPU, 2012.
5. To'raqulov X.A., To'raqulova I.X., Kuttibekova G.T. Boshlang'ich ta'limda innovatsion texnologiyalar. Darslik. -Toshkent: "LESSON PRESS" MCHJ nashriyoti. 2021.
6. Kuttibekova G.T., Kulboeva D.A. Texnologiya va uni o'qitish metodikasi. Metodik qo'llanma. JDPU, 2023, 75-b.
7. Kuttibekova G.T., Kulboeva D.A. Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarni kasb tanlashga yo'naltirishning nazariyasi va amaliyoti. T.:O'zbekiston 2020 yil.

REZYUME. Bo'lajak o'qituvchilarni axborot olish kompetentligini rivojlantirish bo'yicha ilmiy-metodik ishlar umumkasbiy fanlar bilan axborotga oid fanlar integratsiyasini ta'minlash, integrativ dastur va o'quv qo'llanmalar yaratishdan iborat.

РЕЗЮМЕ. Научно-методическая работа по развитию информационно-воспринимающей компетентности будущих учителей заключается в обеспечении интеграции общепрофессиональных предметов и предметов информационного характера, получении интеграционных программ и учебных пособий.

SUMMARY. Scientific-methodical work on the development of information-receiving competence of future teachers consists in ensuring the integration of general professional subjects and information-related subjects, creating integrative programs and training manuals.

hisobga olib, uni amalga oshirish mexanizmlarining pedagogik, psixologik, fiziologik va didaktik asoslarining yetarli darajada ishlab chiqilmaganligi;

- umumiy o'rta ta'lim maktablarida amalga oshirilmagan mehnat ta'limining istiqbolli yo'nalishlari bilan oliy pedagogik ta'lim muassasalarida tayyorlanayotgan pedagog kadrlar kasbiy malaka darajalarining nomutanosibligi.

Yuqorida qayd etilgan kamchiliklar va ziddiyatlar mehnat ta'limini tubdan yangilashga, isloh qilishga zaruriyat tug'dirgan asosiy sabablar bo'lib hisoblanadi.

Olib borilgan kuzatuvlar hozirgi kunda respublikamiz umumiy o'rta ta'lim maktablari tizimida o'quvchilarning texnologik ta'limiga e'tibor yetarli emasligini ko'rsatdi. Buning asosiy sababi bo'lib o'quvchilarni mehnatga tayyorlashning mavjud dasturlari hozirgi ijtimoiy - iqtisodiy sharoitlarda o'sib borayotgan yosh avlodning talab va qiziqishlarini qondira olmasligidir.

Fan - texnika va texnologiyalar jadal suratlar bilan rivojlanayotgan bugungi sharoitda maktab o'quvchilarini hayotga va mehnatga tayyorlash tizimi quyidagi yo'nalishlar bo'yicha takomillashtirilishi maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz.

Bo'lajak texnologiya ta'limi o'qituvchisi:

- dunyoqarash tavsifidagi tizimli bilimlarga ega bo'lish, gumanitar va ijtimoiy-iqtisodiy fanlar asoslarini, davlat siyosatining joriy dolzarb masalalarini bilishi, ijtimoiy muammolar va jarayonlarni mustaqil tahlil qila olishi;

- vatan tarixini bilishi, ma'naviy, milliy va umuminsoniy qadriyatlar masalalari yuzasidan o'z fikrini bayon qila olishi va ilmiy asoslay bilishi, milliy g'oyaga asoslangan faol hayotiy nuqtayi nazarga ega bo'lishi;

- tabiat va jamiyatda kechayotgan jarayon va hodisalar haqida yaxlit tasavvurga ega bo'lishi, milliy istiqloq g'oyasiga asoslangan faol hayotiy nuqtayi nazarga ega bo'lishi;

- insonning boshqa insonga, jamiyatga, atrof-muhitga munosabatini belgilovchi huquqiy va ma'naviy mezonlarni bilishi, kasb faoliyatida ularni hisobga ola bilishi;

- axborot yig'ish, saqlash, qayta ishlash va undan foydalanish usullarini egallagan bo'lishi, o'z kasbiy faoliyatida asosli mustaqil qarorlarni qabul qila olishi;

- yangi bilimlarni mustaqil egallay olishi, o'z ustida ishlash o'z mehnatini ilmiy asosda tashkil qila olishi lozim.

Demak, texnologiya ta'limi o'qituvchisi umumiy o'rta ta'lim maktablari o'quvchilariga yangi texnika va texnologiya, axborot beruvchi shaxs hisoblanadi. U har tomonlama bilimdon, o'z kasbiga nisbatan iqtidorli inson bo'lishi kerak. Buning uchun esa u oliy pedagogik ta'lim muassasalarida umumkasbiy fanlardan chuqur bilimlarni egallashi, ularni o'z faoliyatida qo'llay bilishi kerak.